

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 7

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

December 2024

WWW.AJERUZ.COM

International Scientific Journal
AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
December 2024

Tashkent 2024

“ТАЛАБАЛАРНИНГ МИЛЛАТЛАРАРО МУЛОҚОТ
ПСИХОДИДАКТИКАСИ” АТАМАСИДАГИ МАХСУС АУДИТОРИЯДАН
ТАШҚАРИ МАШҒУЛОТ МАЗМУНИ

Асаматдинова Жамийла Пахратдиновна,
Бекбергенов Абдинагим Абдуллаевич

Қорақалпоқ давлат университети, педагогика ва психология кафедраси

Анотация: мақолада олий ўқув юртида психодидактик тамойиллар асосида талаба ёшларнинг мулоқотда очиқлиги, ижтимоий муносабатлар дунёсига сезгирлигини орттириши, эмпатия ва мулоҳаза юритиши қобилиятини жадал ривожлантириши, ва ихтиёрий хулқ-атвори ривожлантиришига қаратилган. Шунингдек, аудиториядан ташқари машғулотларда ва педагогик амалиёт жараёнида талабаларнинг коммуникатив маданиятини шакллантириши масалаларини ўрганишига қаратилган тарбиянинг назарий ва амалий асослари кўрсатилган.

Abstract: The article pays attention to the development of openness in communication, sensitivity to the world of social relations, intensive development of the ability to empathize and reason, and the development of voluntary behavior. Theoretical and practical foundations of education are also shown, aimed at studying the issues of forming a communicative culture of students in extra-auditory classes and in the process of teaching practice.

Калим сўзлар: таълим, тарбия, тамойил, тафаккур, интеграция, қадирият, психология, маданият, ҳурмат, хулқ-атвор, мулоқот, шахс.

Key words: education, upbringing, principle, thinking, integration, ability, psychology, culture, respect, behavior, communication, personality

Жаҳонда юз бераётган ижтимоий-сиёсий интеграция, глобаллашув жараёнида халқлар, миллатлар, давлатлар ўртасида тинчлик ва барқарорликни таъминлашда миллатлараро ҳамда динлараро бағрикенглик ғояси муҳим аҳамият касб этади. Таълим тизими ёшларни бағрикенглик руҳида тарбиялашнинг муҳим омили сифатида эътироф этилиб, ривожланган давлатларда таълим жараёнини байналмилаллаштириш асосида ижтимоий-иқтисодий ва маданиятлараро муносабатларда бағрикенг, креатив ва рақобатбардош кадрлар тайёрлашга устуворлик берилган.

Талабаларнинг миллатлараро мулоқот маданияти умумий педагогик маданиятнинг таркибий қисми, унинг касбий маҳорати, шунингдек, педагогик жараённинг муваффақияти шартидир. Коммуникатив маданият касбий маданиятнинг асосий таркибий қисми ҳисобланиб, чунки касбий маданиятнинг шаклланиши коммуникатив маданият ахборот ташувчиси ва ўрганиш мавзуси бўлган ўқув жараёнида содир бўлади.

Талабаларнинг коммуникатив маданияти - бу унинг ўқув жараёнининг бошқа субъектлари билан касбий-педагогик алоқа маданияти. Биз "талабаларнинг коммуникатив маданиятини жамиятда шаклланган билимлар, қадриятлар, меъёрлар ва инсоний хулқ-атвор намуналари тўплами сифатида ва буни бошқа одамлар, жамият ва ўзи билан мулоқот қилишнинг кундалик амалиётида қабул қилиш қобилияти сифатида кўриб чиқамиз. "Талабаларнинг коммуникатив мослашувчанлиги ўқитувчининг хулқ-атвор ролларининг кенг репертуари сифатида кўриб чиқилади, бу талабалар билан ўзаро муносабатларнинг турли ҳолатларида алоқани энг муносиб тарзда қуришга ёрдам беради. Педагогик жараён амалга ошириладиган муҳитнинг махсус шакллантирувчи имкониятларини ҳисобга олган ҳолда, талабаларнинг миллатлараро мулоқотда коммуникатив маданияти энг самарали тарзда шакллантирилишига ишонамиз.

Психодидактик принцип асосида қурилган олий таълими шартлари: умумлаштириш принципи асосида дидактик ва психологик таркибни бирлаштириш, уни амалга оширишнинг инновацион диалогик усуллари ишлаб чиқиш. Интеграциялашган психодидактик таркибни яратишнинг асосий принципи - бу асосий нарсани ажратиб кўрсатиш ва аудиториядан ташқари машғулотларнинг бутун мазмунини ушбу асосий нарсага бўйсундириш учун ўқув интизомининг моҳиятига киришни ўз ичига олган умумлаштириш. Ҳар бир ўқув мавзусининг таркибий ва мантикий таҳлили бутун аудиториядан ташқари машғулотларнинг умумий тузилиши билан алмаштирилади[1; 126].

Талабаларнинг коммуникатив маданиятини шакллантириш касбий фаолият субъекти сифатида шахснинг коммуникатив ривожланишига, уни биргаликдаги ижодий фаолиятга жалб қилишга ва ушбу жараённинг бошқа иштирокчилари билан мулоқотга қаратилган. Талабаларнинг коммуникатив маданиятини муваффақиятли ривожлантириш учун олигоҳ таълим муҳитининг бир қисми бўлган муаммоли-диалогик усуллардан фойдаланган ҳолда психодидактик принцип асосида қурилган маълум бир маданий муҳитни яратиш керак[3; 122]. Олий таълим муассасасининг маданий муҳити - бу талабалар жамоасининг маданий ривожланиши учун макон бўлиб, миллатлараро мулоқот маданияти, шахслараро муносабатлар, нарсаларга ва ўз фаолиятига, қадриятларига, ахлоқий тамойилларига ва бошқаларга муносабатни шакллантиради. Талабанинг коммуникатив маданиятини шакллантириш учун университетнинг таълим ва тарбиявий салоҳияти олий таълим тизимининг жамиятдаги очиклигини, талабаларни тайёрлаш жараёнининг инсонпарварлик йўналишини, уларнинг ижодий ва ижтимоий имкониятларини кенгайтиришни назарда тутди.

Олий ўқув юртида талабанинг миллатлараро мулоқотда коммуникатив маданиятини шакллантиришнинг ташкилий-педагогик модели шахснинг касбий фаолият субъекти сифатида коммуникатив ривожланишига, уни биргаликдаги

ижодий фаолиятга киритишга ва ушбу жараённинг бошқа иштирокчилари билан мулоқотга қаратилган[2; 12]. Талабаларнинг миллатлараро мулоқотда коммуникатив маданиятини шакллантириш бўйича биз тақлиф қилаётган моделимизнинг концептуал асосини тизимли, маданий, малакага асосланган, фаолиятга асосланган ва шахсга йўналтирилган асосий услубий ёндашувлар ташкил этади (1-жадвал).

1. Аудиториядан ташқари машғулотларнинг мақсад ва вазифалари

"Талабаларнинг миллатлараро мулоқот психодидактикаси" аудиториядан ташқари машғулотларнинг дастури, дарсни ўзлаштириш мақсадлари:

- турли педагогик тизимлардаги педагогик ўзаро таъсир турлари ҳақида ғояларни шакллантириш;

- умумий касбий (психологик ва дидактик) билимларни бирлаштириш;

- талабаларнинг педагогик тафаккурини, инсонпарварлик қадрият йўналишларини ривожлантириш, ўз педагогик позициясини аниқлаш учун шароит яратиш, касбий фаолиятда ўзини ўзи англаш истаги.

Аудиториядан ташқари машғулотларнинг мақсадлари:

- талабаларда миллатлараро мулоқотнинг ҳар хил турлари ва турлари ҳақида тасаввурларини шакллантириш;

- олий таълимнинг дидактик тизимлари ва моделлари ҳақида билимларни шакллантириш;

- олий таълим муассаси талабаларида ривожланиш таълимининг муҳим хусусиятлари тўғрисида билимларни шакллантириш.

2. Тузилмадаги тартиб-интизомнинг роли

Тартиб-интизомга (дисциплина) тегишли бўлган цикл: профессионал цикл.

Ушбу фанлар асос бўлган аудиториядан ташқари машғулотлар: "Умумий педагогика ва психология", "Педагогик ва психологик конфликтология", "Деструктив психология", "Тарбиявий ишлар методикаси", "Педагогик технологиялар".

Ушбу фанларнинг методологик асоси: "Педагогика тарихи", "Психология тарихи", "Педагогик психология ва психологияни ўқитиш методикаси".

3. Аудиториядан ташқари машғулотларни ўзлаштириш натижаларига қўйиладиган талаблар

Аудиториядан ташқари машғулотларни ўрганиш жараёни қуйидаги компетенцияларни ёки уларнинг таркибий қисмларини ривожлантиришга қаратилган:

- таълим, тарбия ва ривожланишнинг турли назариялари, олий мактаб ва талабалар, ўқувчилари ва тьюторлари учун асосий таълим-тарбия дастурлари бўйича билимлардан фойдаланишга тайёр.

Ушбу аудиториядан ташқари машғулотларнинг ўзлаштириш натижасида талаба:

Эслатма!

- миллатлараро ўзаро таъсирнинг асосий турлари ва турлари;
- турли психологик-педагогик тушунчалар, дидактик тизимлар ва таълим технологияларининг хусусиятлари;
- олий таълим муассасида ривожлантирувчи таълим ғояларини амалга ошириш хусусиятлари.

Имкониятига эга бўлиш:

- психологик тушунча ва дидактик модел ўртасидаги муносабатларни ўрнатиш;
- дидактик тизимнинг алоҳида элементлари орасидаги муносабатни таҳлил қилиш;
- турли дидактик тизимларни солиштириш;
- ўз фуқоролик позициянгиз учун баҳслашиш;
- турли дидактик тизимларда талабаларнинг ривожланиш хусусиятларини аниқлаш;
- таълим-тарбия жараёнида аудитория ва аудиториядан ташқари самарали ташкил этиш.

Кўникмаларга эга бўлинг:

- миллатлараро мулоқот;
- зиддиятли вазиятларни ҳал қилиш;
- миллатлараро мулоқотнинг турли вазиятларида самарали мулоқот қилиш технологиялари;
- дидактик тизимларни таҳлил қилиш.

Аудиториядан ташқари машғулотларни ўрганишда мустақил иш:

1. Дарслик билан ишлаш.
2. Маъруза матни билан ишлаш.
3. Қўшимча адабиётлар билан ишлаш.
4. Ўз-ўзини таҳлил қилиш машқларини бажариш.
5. Иншолар, ҳисоботлар, хабарлар тайёрлаш.
6. Жадвалларни тўлдириш.
7. Такдимотлар тайёрлаш.

Вазиятли муаммоларни ҳал қилиш.

9. Кроссвордлар тузиш.

Биз ишонамизки, бундай хусусиятлар талаба ёшларнинг мулоқотда очиқлиги, ижтимоий таъсирларга нисбатан юқори сезувчанлиги, ижтимоий муносабатлар дунёсига сезгирлигини орттириш, аниқлаш, эмпатия ва мулоҳаза юритиш қобилиятини жадал ривожлантириш, бошқа бировнинг нуқтаи назарини

тушуниш ва ҳисобга олиш қобилиятини, ҳиссий ривожлантириш, ихтиёрий хулқ-атвори ривожлантириш, шунингдек, тенгдошлар ва катталар билан мулоқот қилишнинг турли шакллари ўзида ҳис қила олиш имкониятларини беради.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Асаматдинова Ж. Технологии формирования ценностной ориентации учащихся на основе их нравственно-эстетического воспитания. Монография. Ташкент, 2016. - С.167.
2. Байбаков, А.М. Введение в педагогику толерантности: учеб. – метод. пос. для педагогов и студентов. – Волгоград: Изд - во ВГИПК РО, 2002. – 12 с.
3. Каримова Э.Г. Ўзбек толерантлигининг этнорегионал хусусиятларини социологик ўрганиш. Дис.авт...соц.ф.н. –Т.: 2003. –23 б;

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
7-son

Nashr qilingan sana: 27.12.2024.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172